

Inhimillinen turvallisuus

Näkökulmia turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon 2009:5

Rypäleaseita on käytetty yli 40 vuoden ajan, mutta raportit niiden hyödyntämisestä Libanonin sodassa saivat suuren yleisön huomaamaan, mitä aseet aiheuttavat siviiliväestölle. Kansalaisjärjestöt ja humanitaariset järjestöt vaativat rypäleaseiden kieltämistä oikeudellisesti sitovalla sopimuksella. Sopimus allekirjoitettiin Oslolla joulukuussa 2008. Sen allekirjoitti heti 95 valtiota, joista 32 oli eurooppalaisia, suurin osa Euroopan unionin jäsenmaista. Tavoite on saada sopimus maailmanlaajuiseksi.

Lukuisten asiantuntijoiden tavoin Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerin Ban Ki-moon on todennut rypäleaseiden olevan ”epätarkkoja ja huonosti toimivia” sekä ”suuri uhka siviiliväestölle”. Rypäleaseet leviävät suurille alueille ja niistä jää maastoon niin kutsuttuja suutareita ja viritettyjä räjähtämättömiä ammuksia aiheuttaen vaaraa siviileille, avustustyöntekijöille ja rauhanturvaajille sekä vaikeuttaen konfliktien jälkeistä rai-vausta. Arvioiden mukaan yli 70 maassa on miljardeja rypäleaseita, joita ei ole hävitetty asianmukaisesti. Muun muassa Vietnamin pommeja löydetään yhä, 30 vuotta sodan jälkeen. Rypäleaseita on väkään käytetty myös Georgian konfliktin yhteydessä, Kosovossa, Afganistanissa ja Irakissa. Arvioiden mukaan uhreista 40 prosenttia on lapsia.

Etyjin parlamentaarinen yleiskokous on vaatinut rypäleaseiden kieltämistä. Samoin Euroopan parlamentti on tukenut rypäleaseiden kieltämistä. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tutkimuksen mukaan myös enemmistö (52 %) suomalaisista kannattaa rypäleaseiden kieltämistä.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi ottaa materiaalihankinnoissaan huomioon kansainvälisten sopimusten velvoitteet. Oslon rypäleasekieltosopimuksella tulee olemaan voimakas rajoittava vaikutus rypäleaseiden käyttöön, tuotantoon ja markkinoihin. Muun muassa Norjan eläkerahastojen rahoja ei saa sijoittaa sellaiseen kansainväliseen yhtiöön, jolla on yhteyksiä rypäasetuotantoon. Vaikka esi-

merkiksi Yhdysvallat ei ole vielä liittynyt rypälease-sopimukseen, se on säätänyt rypäleaseita koskevia lakeja, joissa määritellään, milloin ja minkälaisia rypäleaseita se voi myydä ja viedä.

Yleistä humanitaarisen oikeuden säännöistä keskeisimpiä rypäleaseiden osalta ovat erottelun periaate, umpimähkäisen aseellisen toiminnan kieltäminen ja suhteellisuusperiaate. Erottelun periaatteen mukaan on tehtävä ero yhtäältä siviiliväestön ja taistelijoiden välillä ja toisaalta siviili- ja sotilaskohteiden välillä.

Rypäleaseet

Suhteellisuusperiaatteen mukaan taas hyökkäyksellä saavutettavissa oleva hyöty ei saa olla epäsuhteessa siviiliväestölle aiheutuvan vahingon kanssa.

Punainen Risti on todennut historian osoittaneen, että ”rypäleaseiden käyttöön liittyy ongelmia eikä pelkkiin yleisiin säännöksiin luottaminen ole riittänyt estämään valtavaa inhimillistä kärsimystä. Samanlaiset ongelmat ovat aiemmin nousseet esille kemiallisten ja biologisten aseiden, dum-dum-luotien sekä henkilömiinojen ja polttoaineseiden yhteydessä, jotka kaikki ovat nykyisin kansainvälistä humanitaarista oikeutta täydentävien erityissopimusten kohteina.” Punaisen Ristin kansainvälinen komitea onkin katsonut, että olemassa olevat kansainvälisen humanitaarisen oikeuden säädökset eivät ole riittäviä rypäleaseiden erityisten ominaispiirteiden takia.

Oslon sopimus onkin yritys vastata rypäleaseiden siviileille aiheuttamiin ongelmiin. Sopimus kieltää kaikki tähän mennessä käytetyt rypäleaseet sekä suuren osan tällä hetkellä olemassa olevista rypäleasetyypeistä. Sopimus ei ole kuitenkaan täyskielto. Esimerkiksi yli 20 kilon painoiset rypäleaseet eivät kuulu rypäleaseen määritelmän piiriin ja ovat siis sallittuja. Sen sijaan alle neljän kilon painoiset rypäleaseet ovat yksiselitteisesti kiel-

lettyjä, mutta 4-20 kilon painoiset rypäleaset ovat kumulatiivisen määritelmän mukaan sallittuja, mikäli niissä on kussakin alle kymmenen tytärammusta, kyky hakeutua yksittäiseen maalipisteeseen ja elektroninen itsetuho- ja deaktivointimekanismi. Sopimus mahdollistaa myös tietäntyyppisten, yksittäisiä maaleja vastaan suunnattujen teknisesti kehittyneempien rypäleasideen hankkimisen. Sen sijaan sopimuksen kieltämiin rypäleaseisiin kuuluu muun muassa aluevaikutteinen rypäleammustyypin (DM662), jota Suomella on varastoissaan.

Sopimus ei sisällä siirtymäaikoja, mikä tarkoittaa, että siihen liittyvät rajoitukset tulee toimeenpanna sopimukseen liittyvissä maissa ja ennen sopimuksen virallista voimaantuloa. Sopimus velvoittaa tuhoamaan kiellettyjen rypäleasideen varastot viimeistään kahdeksan vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta. Varastojen tuhoamiselle on mahdollista anoa lisää aikaa. Sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen kukin maa ratifioi sen eli säätää siitä kansallisen lain. Sopimuksen voimaantulo edellyttää, että 30 maata ratifioi sen. Pari kuukautta sopimuksen allekirjoituksen jälkeen neljä maata on jo ratifioinut sen. Sopimukseen ei ole mahdollista tehdä kansallisia varaumia. Sopi-

- Eduskunnan on asetettava humanitaarinen laki ja siviilien oikeudet etusijalle ja päätettävä, että Suomi liittyy rypäleaset kieltävään kansainväliseen sopimukseen.
- Selontekokeskustelun yhteydessä eduskunta voi määritellä prosessille aikataulun.
- Eduskunnan on säädettävä kansallisesti rypäleasideen ja niiden komponenttien vientikiellosta sekä kiellettyä rypäleasideen käyttöä kansainvälisissä operaatioissa.
- Eduskunnan on varmistettava miinojen, rypäleasideen ja muiden sodan räjähtämättömien jäänteiden aiheuttamien humanitääristen ongelmien korjaamisen (raivaus, uhriapu ja koulutus) rahoitus myös taloudellisen laman aikana.

mus sallii kriisinhallintayhteistyön siihen kuulumattomien maiden kanssa.

Suomi on osallistunut tiettyjä tavanomaisia aseita koskevan CCW-sopimuksen alla käytyihin rypäleaset koskeviin rajoituskeskusteluihin. CCW-prosessin kautta ei saada aikaan Oslon sopimusta korvaavaa sopimusta, mutta sitä kautta kansainvälistä lainsäädäntöä voidaan täydentää varsinkin niiden maiden osalta, jotka puolustavat rypäleeseen käyttöä, mutta ovat silti valmiita huomioimaan paremmin siviilien turvallisuuden puuttumalla rypäleasideen teknisiin ominaisuuksiin ja käyttötapoihin.

Rypäleaset ovat olleet yleisesti käytettyjä ampumatarvikkeita. Rypäleaset ovat modernissa sodankäynnissä sotilaallisesti käyttökelpoisempia kuin henkilömiinat. Niillä on myös taloudellista merkitystä. Muun muassa Patrialla olisi kapasiteettia tuottaa ja viedä rypäleasideen kuorma-ammuksia. Suomen puolustusvoimat on suunnitellut hankkivansa rypäleaset erityisesti "puolustuskyvyn kehittämiseen", ja niiden tarve muodostuu vain osittain miinojen korvaamisesta. Puolustusministeriön erityisasiantuntija Pentti Olin korosti Kauppalehden haastattelussa (30.8.2008): "Rypäleaset olisivat tulleet joka tapauksessa ajankohtaisiksi riippumatta miinakiellosta". Ne maat, jotka ovat allekirjoittaneet rypäleasetkiellon, eivät ole kuitenkaan luopuneet maanpuolustuksestaan. Rypäleaset voidaan korvata eri tavoin, muun muassa raketinheittimillä ja sirpaleammuksilla. Olennaista ei ole se, saadaanko rypäleaset tai niitä korvaamaan hankituista aseista sotilaallista hyötyä, vaan se, että sivistysmaan armeijan täytyy pystyä käyttämään vain aseita ja ammuksia, jotka voidaan kohdentaa sotilaskohteisiin ja joista ei jää "suutareita" maastoon. Sellaisia eivät ole tämän päivän rypäleaset ja ammuksiset.

Rauhanliitto

Sadankomitea

Committee of 100 in Finland

www.rauhanliitto.fi www.sadankomitea.fi

Lisää näkökulmia turvallisuuspolitiikkaan "EU-Suomen turvallisuuspolitiikka" -kirjassa. www.sadankomitea.fi/eu_suomen_turvallisuuspolitiikka